Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet
Ministry of Agriculture and Forestry

8.5.2024

dnro
VN/33315/2023

Ruokaosasto
Lainsäädäntöneuvos Johanna Wallius
Neuvotteleva virkamies Kajsa Hakulin

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI ELÄINLÄÄKINTÄHUOLTOLAIN MUUTTAMISESTA (HE 22/2024 VP)

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi eläinlääkintähuoltolakia (285/2023), joka vahvistettiin viime vuoden maaliskuussa, mutta joka ei ole vielä voimassa.

Nykytilanteessa ongelmana on se, että ympäri maata järjestetään tuettuina ja yhtiöittämättä myös sellaisia eläinlääkäripalveluja, joiden järjestäminen on osalle kunnista vapaaehtoista ja jotka sen vuoksi pitäisi kuntalain (410/2015) ja kilpailulain (948/2011) mukaan yhtiöittää. Lainuudistuksen keskeisimpänä sisältönä oli poistaa kilpailuneutraliteettisääntelyyn liittyvä ristiriita tavalla, joka ei vaaranna välttämättömien perustasoisten eläinlääkäripalvelujen riittävää saatavuutta ja kohtuuhintaista saavutettavuutta ja joka mahdollistaisi tällaisten palvelujen tuottamisen yhtiöittämättä. Yhtiöittämisvelvollisuuden katsotaan monin paikoin vaarantavan kunnallisen eläinlääkintähuoltokokonaisuuden toiminnan sekä mm. eläintautivalmiuden kannalta tärkeän virkaeläinlääkärijärjestelmän jatkuvuuden.

Uudessa laissa kunnalliseen järjestämisvastuuseen sisällytettiin eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä kansanterveyden kannalta välttämättömät eläinlääkäripalvelut tarkentaen rajanvedot siten, että kilpailusääntöjen piiriin kuuluva osa palvelukokonaisuudesta selkeytyi. Lisäksi poistettiin esteet järjestämisvastuun ulkopuolelle jäävien palvelujen markkinaperusteiselle hinnoittelulle. Tämän muutoksen sekä muiden asiakasmaksusäännöksiin tehtyjen muutosten arvioitiin säästävän palveluista kunnille aiheutuvia kustannuksia yli viidenneksellä eli yhteensä noin 10 miljoonalla eurolla vuosittain.

Eläinlääkäripalvelut ovat luonteeltaan taloudellista toimintaa, johon lähtökohtaisesti sovelletaan EU:n valtiontuki- ja kilpailusääntöjä riippumatta siitä, harjoittaako toimintaa julkisyhteisö vai yksityinen yritys. Uuden lain voimaantuloajankohta jätettiin asetuksella säädettäväksi, sillä ennen voimaantuloa oli tarpeen saada Euroopan komission tulkinta eläinlääkäripalveluihin sisältyvän julkisen tuen ilmoitusvelvollisuudesta.

Suomen ja Euroopan komission välisessä neuvotteluprosessissa uuden eläinlääkintähuoltolain mukaista järjestelmää on käsitelty ns. yleistä taloudellista etua koskevien palvelujen (SGEI) valtiontukipaketin puitteissa. Prosessissa on käynyt ilmi, että tukijärjestelmää ei komission tulkinnan mukaan voida ottaa käyttöön, ellei siihen tehdä eräitä muutoksia. Ns. SGEI-toimeksiannot tulee asettaa alueellisilla päätöksillä eikä valtakunnallisella lailla, ja alueelliseen päätöksentekoon tulee sisältyä liikkumavaraa seura- ja harrastuseläinten kiireettömien palvelujen järjestämistä koskien. Koska vaadittujen muutosten myötä alueelliset päätökset eivät euromäärältään ylittäisi komission ns. SGEI-päätöksen mukaista tuen ilmoittamisen kynnysrajaa, tuen hyväksyvää komission päätöstä ei muutosten jälkeen tarvita.

Ehdotetulla muutoslailla eläinlääkäripalvelujen kunnallinen järjestämisvastuu muotoiltaisiin osittain uudella tavalla. Järjestämisvastuun enimmäislaajuutena olisi laissa jo oleva luettelo eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä kansanterveyden kannalta välttämättömistä perustasoisista eläinlääkäripalveluista. Kaikkien kuntien tulisi edelleen järjestää luetteloon sisältyvät palvelut tuotantoeläimille sekä ns. kiireellinen eläinlääkärinapu kaikille eläimille. Sen sijaan velvollisuus

järjestää seura- ja harrastuseläimiä varten muita palveluja kuin ensiavun luonteista kiireellistä eläinlääkärinapua määräytyisi alueellisten tarpeiden perusteella. Tältä osin järjestämisvastuun laajuuden kriteereitä olisivat palvelujen riittävä ja kohtuuhintainen saatavuus sekä kunnille säädetyn eläinlääkintähuollon tehtäväkokonaisuuden hoidon turvaaminen.

Lisäksi lakiin sisällytettäisiin rajattu poikkeus kuntalaissa säädetystä palvelujen yhtiöittämisvelvollisuudesta, jotta kunta voisi joustavammin tarjota myös lakisääteisiä palveluja täydentäviä palveluja. Kyse voisi olla esimerkiksi kuvantamistutkimuksista ja tietyistä leikkauksista silloin, kun kunnallisella vastaanotolla on tähän tarvittava välineistö ja avustava henkilökunta.

Esitys ei merkitsisi jo vahvistettuun uuteen lakiin verrattuna olennaisia uusia kuntiin kohdistuvia vaikutuksia. Järjestämisvastuun muotoilu noudattaisi edelleen sitä lain kokonaisuudistuksessa noudatettua periaatetta, jonka mukaan minkään kunnat tehtävät eivät saa tosiasiallisesti laajentua. Esitys säilyttäisi ennallaan kunnille kustannussäästöjä mahdollistavat uudet asiakasmaksusäännökset.

EU-lainsäädännön mukaisista julkisen tuen avoimuus- ja raportointivelvollisuuksista aiheutuu kuitenkin kunnille jonkin verran työtä. Tarkoitus on, että valtion viranomaiset tuottavat asiaa koskevaa selkeyttävää ohjeistusta. Raportointia varten tarvittavat tiedot kerätään maa- ja metsätalousministeriön kautta työ- ja elinkeinoministeriöön, joka kokoaa tiedot komissiolle joka toinen vuosi lähetettävään SGEI-raporttiin.

Esitys voi vaikuttaa Helsingin yliopiston Yliopistollisen eläinsairaalalle säädettyyn asemaan julkisten eläinlääkäripalvelujen tuottajana. Jos osa eläinsairaalan toiminta-alueen kunnista määrittelisi järjestämisvastuunsa uuden lain mukaista vastuuta suppeammaksi, yliopistolle eläinsairaalan palvelutuotannosta maksettavat kuntakorvaukset vähenisivät. Tätä mahdollisuutta ei voida estää, sillä perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 49/2022 vp) mukaan yliopistolle säädetty rooli ei saa rasittaa kuntia enempää kuin se, että kunnat järjestäisivät palvelut omana toimintanaan. Esityksessä kuitenkin katsotaan, että voimassa olevaan lakiin verrattuna eläinlääkintähuoltolaki muutoksen jälkeenkin olennaisesti parantaisi yliopiston palvelujen asemaa, sillä lakisääteisyys turvaisi eläinsairaalan palveluntuotannon jatkuvuuden vapaaehtoista, julkisia hankintoja koskevan lainsäädännön puitteissa tapahtuvaa sopimista paremmin.

Uusi laki ehdotetaan tulemaan voimaan vuoden 2026 alusta, mikä turvaisi kunnille tarvittavan ajan valmistautua muutokseen.

Viime vaalikaudella aloitetun lakiuudistuksen loppuun saattaminen on tärkeää, jotta tuotantoeläimiä varten on jatkossakin tarvittava terveydenhuolto ja sairauksien hoito ja jotta kunnat pystyvät edelleen rekrytoimaan eläinlääkäreitä maaseudulle.